http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2019; Ay: Aralık; Cilt: 11/SONBAHAR, Sayı: 44
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2019; Month: December; Volume: 11/AUTUMN, Issue: 44
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

(72)

Dr. Öğr. Gör. Mustafa GÜNAY[556]

İLLÜSTRASYON RESİM İLİŞKİSİ
ILLUSTRATION PAINTING RELATIONSHIP

ÖZ

İllüstrasyon kitap resimleme, reklam ajanslarında verilen eğitimlere göre hazırlanan kampanyalar, ambalaj tasarımı, ürün ve afiş illüstrasyonları, gibi belirli konsept hazırlanması istenen ürünlerin bulunduğu alanlar ile birlikte daha birçok alanı kapsamaktadır. İllüstrasyon, eski çağlardan bu yana çeşitli yönelim ve ihtiyaçlar dolayısı ile doğmuş ve varlığını halen sürdürmektedir. Günümüzde ise, iletilmek istenen mesajı en basit ve en hızlı şekilde anlatabilmemize yardımcı olan bir sanat dalı halini almıştır. İnsanlar üzerinde önemli bir etki bırakma özelliği olan illüstrasyon, belirli düşüncelerin ve aktarılmak istenilen bilgilerin, metin ile birlikte ona destek olacak şekilde izleyiciye ve okuyucuya sunulmasında bir aracı haline gelmiştir.

Satış amacı ile pazara sunulan pek çok ticari üründe illüstratörler tarafından tasarlanan grafik anlatımlar yer almaktadır. Bu tasarımların çoğu grafik çizim ağırlığındadır. Farklı olma ihtiyacı ile insanlar özel tasarımlarla hazırlanmış objelere ilgi duymaktadır. Alıcının kişiliğini ve ait olduğu sosyal sınıfı belirlemek amacıyla kullandığı objeler tüketicinin sosyal ihtiyacı haline gelmiştir. Bu çalışmada resim sanatının illüstrasyona olan etkileri incelenmiştir. Bu çalışmada illüstrasyon kavramı ve bu kavramın geçmiş dönemlerden günümüze gelişimi incelenmiştir. İllüstrasyona yön veren çalışmalar ve teknolojinin illüstrasyonun gelişimine olan etkileri incelenmiştir. Sanatçının aydınlatıcı rolü üstlendiği resim ve illüstrasyonun sınırları araştırılmış, illüstrasyonun, çalışma alanı olan görsel medya, kitap, dergi, reklam gibi konumlarından çıkıp, "özgün sanat eseri" değerini edinmesi incelenmiş ve tartışılmıştır. İllüstrasyonun resim sanatı içerisindeki yerinin belirlenmesi bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Resim Sanatı, İllüstrasyon, Grafik Sanatlar, Tarihsel Gelişim.

ABSTRACT

Illustration covers many areas including book illustration, campaigns prepared according to the trainings given in advertising agencies, packaging design, product and poster illustrations, and the areas where certain concepts are required to be prepared. Illustration has been born due to various orientations and needs since ancient times and still exists. Nowadays, it has become a branch of art that helps us to convey the desired message in the simplest and fastest way. Illustration, which has an important effect on people, has become a means of presenting certain thoughts and information to be presented to the audience and the reader with the support of the text.

Many commercial products that are offered to the market for sale have graphic expressions designed by illustrators. Most of these designs weigh graphic. With the need to be different, people are interested in objects prepared with special designs. The objects that the recipient uses to determine his personality and the social class to which he belongs have become the social need of the consumer. In this study, the effects of painting on illustration are examined. In this study, the concept of illustration and its development from the past to the present are examined. The studies that direct the illustration and the effects of technology on the development of illustration are examined. The limits of painting and illustration, in which the artist plays an enlightening role, have been researched and the emergence of "original artwork" from the positions of visual media, books, magazines and advertisements, which is the field of study, has been examined and discussed. The purpose of this research is to determine the place of illustration in the art of painting.

Keywords: *Painting, Illustration, Graphic Arts, Historical Development.*

[556] İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ; GELİŞİM MESLEK YÜKSEKOKULU; El Sanatları Bölüm Başkanı; Mimari Dekoratif Sanatlar Program Başkanı

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2019; Ay: Aralık; Cilt: 11/SONBAHAR, Sayı: 44
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2019; Month: December; Volume: 11/AUTUMN, Issue: 44
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

GİRİŞ

Gerçekleştirmiş olduğumuz bu çalışmanın asıl amacı, günümüzde sözlük anlamı kısıtlı kalmakta olan ve yeni oluşumlarla farklı bir noktaya taşınan illüstrasyonun bugünkü yerini ve resim sanatı ile etkileşimlerini incelemektir.

Çalışmanın yan amaçlarından biri illüstrasyonun geçmiş dönemlerden günümüze kadar gelişiminin ve illüstrasyona yön veren çalışmaların tek bir kaynak altında toplanarak incelenmesidir. Çalışmanın diğer bir yan amacı ise teknolojik gelişmelerin illüstrasyonun gelişimine olan etkilerinin incelenerek belirlenmesidir.

Günümüzde, illüstrasyon olarak nitelenen sanat üretimlerinin, tanımlanan görevi dışına çıkıp, sanatın kuralsızlaşan dünyasında sergilenme değeri kazandığı görülmektedir. İllüstrasyonun sanat sahnesinde yer bulabilmesinin sebebini açıklamak için sanatın amaç ve kapsamını tarihsel süreçte incelemek gerekmektedir. İllüstratörlerin günümüz sanat ortamında ortaya koydukları çalışmalar ise, öncelikle illüstrasyonun tanımı ile uygulaması arasındaki uyumsuzluğu öne çıkarmaktadır.

Akademik bakış açısı ile incelendiğinde illüstrasyonun resim sanatındaki yerine birçok kişi tarafından şüpheli yaklaşılmaktadır. Diğer yandan sanat geçmişten günümüze devamlı olarak devinimini sürdürmektedir. Özellikle yaşadığımız dönemde, ortaya atılan hemen her şeyin sanat olarak kabul edilebilir olması sanat açısından doğru ve yanlışların yeniden sorgulanması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu durum, sanat tarihinde sürekli olarak tekrarlanan ve ilerlemeyi tetikleyen tepkilerin bir uzantısı gibi görünmektedir. Sanat tarihinin günümüze taşıdığı geleneksellik, sanat piyasasının kuralları ile her zaman paralellik göstermemektedir.

İllüstrasyon, birçok kaynak tarafından "ticari sanat" olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan grafik tasarım disiplinine daha yakın görülmektedir. Oysa grafik tasarım için bile dozunda kullanılması uygun görülmektedir. Bu ticari bağ, illüstrasyonun sanat sınıfına girmesinde en büyük engeli teşkil etmiştir. Bu noktada Pop-Sanat'ın ticari eğilimi, sorgulamaya yeni bir bakış kazandırmaktadır. Hem popüler tüketim ürünlerinin görsel kaynağa dönüştürülmesi, hem de Pop sanatçıların açıkça ticari kaygı güttüklerini ifade etmeleri, sınırların ortadan kalktığını ilan etmektedir. Yüksek sanat ile popüler sanat arasındaki sınırlar belirsizleşmiştir.

İllüstrasyona sanat diyebilmek için öncelikle sanatın amacının ve kapsamının kendi tarihsel süreci içerisinde incelenmesi gerekmektedir. Akademik sanat ortamlarında, illüstrasyon grafik sanatlarının bir kolu olarak görülmekte ve diğer sanat türleri ile ilişkisine şüpheli bakılmaktadır. Tüm bunlarla birlikte aslında sanatın da kendisi devamlı değişim sürecinden etkilenmektedir. Yaşadığımız devirde, neredeyse bir anda çıkıp oluşturulan her şey sanat olarak kabul görebilmektedir. Bu durumda sanat adına neyin doğru olup olmadığı tekrar gözden geçirilmelidir.

Gerçekleştirilen bu çalışmanın yöntemi ise bilimsel araştırma yöntemlerinden olan nitel araştırma yöntemidir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve literatür tarama gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır. Nitel araştırmalarda kullanılan yöntemler etnografik araştırma yöntemleri, özel durum araştırması yöntemi, temellendirilmiş kuram araştırması yöntemi ve tarihsel araştırma yöntemi şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Bu çalışmada kullanılan nitel araştırma yönteminin alt dalı olan tarihsel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Resim sanatı ve illüstrasyonun tarihsel gelişimini inceleyebilmek için çeşitli literatürlerin incelenmesi gerekmektedir. Günümüzde teknolojinin ve sosyal medyanın gelişmesi ile geçmiş dönemlerde resim sanatına ve illüstrasyona yön veren çalışmaların orijinallerini bulmak oldukça güçleşmiştir. Bu sebeple araştırma içerisinde kullanılan resimlerin ve illüstrasyon çalışmalarının orijinal görüntülerinin bulunması için oldukça titiz bir çalışma yürütülerek Türkçe ve yabancı kaynakların birçoğu incelenmeye çalışılmıştır.

Ayrıca çalışma içerisinde resim sanatının illüstrasyona olan etkilerinin tartışılabilmesi için bu iki konu arasında çeşitli çalışmalar yapmış ve yorumlar geliştirmiş olan önemli yazar ve sanatçıların kitap, makale ve çalışma künyeleri incelenerek çıkarımlarda bulunulmaya çalışılmıştır.

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2019; Ay: Aralık; Cilt: 11/SONBAHAR, Sayı: 44
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2019; Month: December; Volume: 11/AUTUMN, Issue: 44
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

1. İLLÜSTRASYON VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Bu bölümde gerçekleştirilen çalışma kapsamında asıl inceleme konusu olan illüstrasyon tanımlamalarına, illüstrasyonun kullanım alanlarına, tarihte illüstrasyonun gelişimine etki eden önemli olaylara ve illüstrasyonun tarihsel gelişimine değinilecektir.

1.1. İllüstrasyon

Resim ve illüstrasyon tarihin ilk zamanlarından beri birbiriyle etkileşim halinde olmuşlardır. İllüstrasyon gerçek tanımını ilk olarak bu dönemden almaktadır. "Tarih öncesi çağlardan beri hayatta kalmanın ve birlikte yaşamanın başlıca koşulu olan iletişime bir düzen, kolaylık ve açıklık getirmek isteyen insan düşünce ve kavramlara görsel bir anlatım kazandırmanın yollarını araştırmıştır" (Bektaş, 1992).

İllüstrasyon, metin ve yazı ile ilişkisinin ağırlıklı olduğu resimlemeler ile birlikte, anlatılan konuyu basit bir şekilde okuyucuya iletme şekli ile yola çıkmıştır. Resim ve illüstrasyonun benzerlik ve farklılık gösterdiği noktaları incelemeden önce tanımı açıklığa kavuşturmak gerekmektedir. "Illustration", "Illustrare" sırasıyla Fransızca'da ve İtalyanca'da "Aydınlatma, süsleme, ruhsal aydınlık, yazıda canlandırma" anlamlarına gelmektedir. "Zihni aydınlatma ve açıklama" anlamı ile 1580'lerde kullanılmıştır. 1610'larda "Örneklerle eğitme", 1630'larda "açıklama veya süsleme amacıyla resimleme" anlamlarıyla ortaya çıkmıştır. Türkçeye giren illüstrasyon, sözlük anlamıyla; "Herhangi bir konuyu resim, yazı ya da dekorasyon gibi malzemelerden yardım alarak içerikle bağlantılı şekle getirmek" olarak tanımlanmaktadır. Aslında "resimleme" ve "kitap resimleme" anlamlarına gelen sözcük, Türkçe de çoğunlukla sanatsal değer taşımayan ve estetik nitelikten yoksun resim ürünleri için, küçültücü anlamda kullanılmaktadır (Sözen ve Tanyeli, 2009).

Bir resmin küçümseme amacıyla "illüstrasyon" ya da "illüstratif" olarak nitelendirilmesini gösteren bu tanım ise günümüzdeki anlayışının ve kullanımının gerisindedir. İllüstrasyon için günümüz anlayışına daha yakın bir tanımı şu şekilde ifade edilebilmektedir; "başlangıçta illüstrasyonlar ilan ve reklamlarla basılmak, ürünleri veya sahneleri eğitimsiz halka görsel olarak anlatmak için yapılmıştır. Mağaza sahipleri ve gazeteler sonradan görsellerin daha çok ürün ve yayın sattırdığını keşfetmişlerdir. Bu noktada illüstrasyon daha itaatkâr bir sanat türüne gerilemiştir. Ticari bağları olmadan illüstrasyon bağımsızlaşır ve mecburi zincirlerinden kurtulmuş olur. Gayretin daha iyi bir gösterge, malzemenin daha güçlü bir ölçüt olduğunu ve kısıtlayıcı tanımın müsaade ettiğinden çok daha kapsamlı bir tanım olduğunu, illüstratörler defalarca kez ispatlamaktadır. Belki yeni, genişletilmiş ve daha açık bir tanım yerinde olur" (Lynch, 2008).

Günümüzde yoğun olarak kullanılan ve karşılaşılan anlamıyla illüstrasyon herhangi bir metni görselleriyle birlikte sunarak ve destekleyerek, metnin anlamını pekiştirici bir biçimde sunmak amacıyla kullanılan resimler ve süslemeler olarak gösterilmektedir. "Bir yazıda kitapta veya anlatımda bahsi geçen konunun resme döküldüğü zaman aldığı isim" olarakta açıklanabilir. Herhangi bir çizimi illüstrasyon haline getiren önemli nokta ise o resmin bir fikri ya da bir hikâyeyi anlatıyor olmasıdır. Kitap resimleme sanatı olarak adlandırılan illüstrasyon sanatı; yazılı bir metni, fikri veya bir mesajı daha etkili ve verimli hale getirmek, anlamını genişleterek kavranmasını kolaylaştırmak ve onu ilginç yapmak görevlerini üstlenen resimsel yaratma sanatıdır. Yani illüstrasyon sözlerin ve anlatılmak istenen konunun resme dökülmüş halidir (Bektaş, 1992).

"İllüstrasyonlar problemlerin çözümü, süsleme, eğlendirme, bezeme, yorum yapma, bilgilendirme, esinlendirme, açıklama, eğitme, teşvik etme, şaşırtma, büyüleme ve hikâye anlatma gibi işlevler için yaratıcı, farklı ve kişisel yollara başvurarak içeriğin görsel bir biçimde iletilmesini sağlar. İllüstrasyon artık canlı ve sürekli gelişmekte olan güçlü bir uygulamalı sanat biçimidir. Zengin bir tarihe sahip bu antik mecra, aynı zamanda her alanda çarpıcı imge ve mesajlar yaratabilen yaşamsal, dinamik, çağdaş bir ifade, yorum ve iletişim aracıdır" (Wigan, 2012).

1.2. İllüstrasyon Kullanım Alanları

İllüstrasyon, metinlerin ve fikirlerin tanımlanması, aydınlatılması ve anlamının güçlendirilmesi amacıyla yapılan resimlemelere verilen ortak isimdir. Bağlantılı olduğu konu ile metni tanımlayarak, farklı anlamlarda yeniden algılanmasını sağlama amacının da olduğu söylenilebilmektedir. Bu nedenle illüstrasyon

yalnızca bu sanatın olanaklarından yararlanılarak yapılan kitap kapağı, afiş, dergi içi resimlemeler, çocuk kitabı illüstrasyonları, broşürler gibi alanlarla sınırlı değildir. İllüstrasyon sanatı içinde kabul edilen ve sanat değeri taşımadan yapılan birçok çalışma alanı bulunmaktadır. İllüstrasyonun günümüzdeki kullanımları altı farklı alanda toplanabilmektedir.

1.2.1. Tıp İllüstrasyonları

Tıbbi illüstrasyonlar, eğitimle ilgili konular başta olmak üzere tüm tıp branşlarında etkin olarak kullanılmaktadır. Elde edilen her yeni bilginin resimsel anlatımı ile kalıcı bir öğrenme sağlanmaktadır. Tıp pratiği içinde yer alan profesyoneller veya tıp öğrencileri, sanat yoluyla bireysel farklılıkları daha iyi anlayabilir, bireyin benzersiz yönlerini ortaya çıkarabilir, düşünme ve dil becerilerini zenginleştirerek, sık görülen tepki ve algılayışlara daha derinlemesine bir bakış sunabilirler.

1.2.2. Bilimsel ve Teknik İllüstrasyonlar

Botanik, tıp, zooloji, mekanik, jeoloji gibi uzmanlık alanları için öğretici ve tanımlayıcı amaçlarla yapılan ayrıntılı illüstrasyonlar bu grupta toplanabilir. İllüstratör; konu içinde daha önemli olanı vurgulamak için, gerektiğinde ayıklama, yalınlaştırma ve gerçeklik duygusunu etkilemeyecek abartma yöntemlerine başvurarak, bir fotoğraf makinesinden daha fazlasını yapmayı hedefler. Tıp illüstrasyonları; biyoloji ve anatomi bilgisi gerektirir. Mimari ve iç dekorasyona yönelik üç boyutlu duygusu veren görüntüler, bilgisayar yöntemiyle gerçekleştirilmektedir. Ahşap, tuğla, kiremit, çimento, metal gibi malzemelerle ilgili görsel bilgiler; birçok yazılımda hazır olarak bulunmaktadır. Grafik tasarımcı; afiş, basın ilanı, kitap kapağı, katalog, ambalaj, pul ve para gibi grafik ürünlerde değişik resimleme tekniklerinden yararlanır.

1.2.3. Ticari İllüstrasyonlar

Genellikle var olan bir ürünü tanıtmak için yapılan bir çalışmadır. Örneğin bir abur cuburun reklamı yapılacaksa veya bunun ambalajı yapılacak ise illüstrasyon tekniği burada devreye girer. Pek çok afiş işlerinde de illüstrasyon gereklidir. Örneğin bir albümün kapağı hazırlanacak ise veya sinema gibi tiyatro gibi konser gibi etkinlikler için afiş hazırlanacak ise illüstrasyon bu noktada olmaz ise olmazdır. Takvim tasarımı yaparken ve örnek olarak düğün kartları tebrik kartları gibi gerek ise çıkartma ve etiket gibi ucu bucağı olmayan bir hizmet anlayışı için çalışır.

1.2.4. Kültürel İllüstrasyonlar

Toplumun günlük yaşayış ve davranış biçimlerini gelenek ve göreneklerini önemli ipuçlarıyla resimleme işi kültürel illüstrasyonlara girmektedir. Örneğin Kültür Bakanlığı tarafından halk oyunlarını yabancı ve yerli turistlere tanıtmak amacıyla kitap içlerinde kullandığı resimler kültür illüstrasyonlarına girmektedir.

Kültürel illüstrasyonlar; gazete, dergi, kitap ve ansiklopedilerdeki makale, haber, öykü, roman, şiir ve açıklamalara eşlik eder. Yayın sektöründe çalışan bir illüstratör, üzerinde çalışacağı metnin içeriği hakkında bilgi ve görüş sahibi olmalı, metindeki mesaj ve duyguyu resim diline aktarabilmelidir. Gazete illüstrasyonlarında genellikle siyah ve beyaz resimleme tekniklerinden yararlanılır. İllüstrasyonun bir sanat biçimi olarak en özgür uygulama alanı; kuşkusuz, çocuk kitaptandır.

1.2.5. Bilgi Amaçlı İllüstrasyonlar

Çeşitli konularda halkı bilinçlendirmek amacıyla yapılan tasarımlardır. Örneğin Sağlık Bakanlığı tarafından çeşitli aşı kampanyaları ve hastalıkların anlatılması ve küçük kitapçıkların içinde halkı aydınlatmak için çalışılan resimlerdir.

Afiş tasarımlarında illüstrasyon kullanımı, mesajı etkin biçimde iletmekte uygulanan yaratıcı ve özgün yollardan biridir. Afişte illüstrasyonun kullanımı, tasarımcıya ilgi çekici ve akılda kalıcı bir biçimde mesajını ifade etme yolu sunar. Birçok sanatçı, gelişen teknolojilerin sağladığı yeni olanakların da avantajı ile, afiş tasarımlarında illüstrasyonun gücünden faydalanmaya devam etmektedir. Günümüze değin birçok afiş

örneğinde, illüstrasyonun gücü ile çeşitli anlatım biçimleri ortaya konmuştur. Bu anlatım biçimleri mesaj iletmede resimleme ile pekişerek grafik tasarım diline katkıda bulunmuşlardır.

1.2.6. Fotografik İllüstrasyonlar

Fotografik illüstrasyonlar dijitalleştirilmiş bir fotoğrafla başlayan bilgisayar sanatlarıdır. Sanatçı, özel görüntü geliştirme yazılımları kullanarak fotoğrafı bir sanat eserine dönüştürmek için çeşitli özel efektler uygulayabilmektedir. Fotoğraf illüstrasyonu terimi, ticari fotoğrafçılık dünyasında biraz daha belirgin bir anlama sahiptir. Burada bir hikaye anlatmak veya bir konsept göstermek için tasarlanmış herhangi bir fotoğraf anlamına gelmektedir. Çoğu reklam fotoğrafçılığı bu kategorinin içerisinde yer almaktadır. Genel olarak konuşursak fotoğraf illüstrasyonu herhangi bir konuda gerçekleştirilebilir.

1.3. Türk İllüstrasyonun Tarihi Gelişimi

Eski Türklerde resim sanatının doğuşu. Hun ve Uygur devirlerine dek uzanmaktadır ve bu dönemde Türkler için kendine özgülük yanı olan resimlerden, söz edilebilmektedir. Uygur resimlerinde başta dini sahneler olmak üzere çeşitli konularla birlikte çizimlerin çoğunda Budha tasvirleri yer almaktadır. Türk Sanat Tarihi açısından önemli bir nokta ise, bu resimlerin bir bölümünde portre anlayışının yer almasıdır. İnsan yüzlerinde görülen özel ifadeler yani portre sanatı ilk kez 750 yılından sonra Türk duvar resimlerinde görülmeye başlanmıştır.

İslamiyet'in Türk topraklarında kabul edilişinden sonraki zamanlarda söz sanatları ve edebiyatı ön plana çıkmıştır. Plastik sanatlar ve tasvircilik dini sebeplerden ötürü yasaklanmış ve dolayısıyla bu konularda Batılı anlamda gelişme gösterilememiştir. Fakat bu dönemlerde söz sanatlarının yer aldığı el yazması kitaplar bulunmaktadır ve bu kitaplar bir tür süslemecilik geleneğinin uzantısı olarak değerlenmiştir. Selçuklu Döneminde ise, sultanlar doğulu minyatür ressamlarını saraylarına davet ederek Anadolu Selçuklularda minyatür sanatının gelişmesini sağlamış ve sanatın yayılmasına ortam hazırlamışlardır. Daha sonraları ise Osmanlı döneminde yapılan minyatür çalışmaları önem kazanmış ve Osmanlı sarayında bu konu ile ilgili bir okul kurulmuştur. Genel bir tanımlamayla, "Yazma eserlerde anlatılan olayları görselleştirmek üzere yapılan kitap resimlerine minyatür denilmektedir" (Mahir, 2004).

Bu dönemde büyük bir gelişme gösteren minyatürde, genellikle din dışı konular ele alınmıştır. Günümüz illüstrasyon sanatının başlangıcı sayılan minyatürün en güzel örneklerini vermiş ve 18. yüzyılda yaşamış olan Levni, imparatorluğun batıya doğru yönelme hareketleri dönemin minyatürlerine de yansıtmıştır. Çalışmalarda kişilerin karakterleri ön planda tutularak o yıllarda memlekete gelen batılı ressamların etkisi ile az da olsa perspektif kurallarına uyulmaya çalışılmıştır.

Osmanlı minyatür sanatı çeşitli devirlerde ortaya çıkmış ve kesintisiz bir süreklilikle çok çeşitli konular ve türler ile varlığını devam ettiren köklü bir sanat halini almıştır. Mehmed Siyah Kalem bu sanatın atası olarak kabul edebileceğimiz minyatür türündeki kitap resimlemelerine yön veren önemli sanatçılardandır. Mehmed Siyah Kalem resimlerinde Asya kültür ortamında yaşamış insanların gündelik hayatlarını yansıtmaktadır. İşlerinde göçmenler, sıradan insanlar, dervişler, Budistler, şamanlar ve Hristiyan sahneler görülmektedir. Ayrıca resimlemelerine kendi hayalinden yarattığı yaratıkları da yerleştirmiştir bunlar arasında korku saçan cinler ve devler; güreşen, çalgı çalan, dans eden, demonlar bulunmaktadır.

Matrakçı Nasuh ise, Osmanlı minyatüründe topografik ressamlık adı verilen yeni bir tasvir türünün yaratıcısı olmuştur. "Matrakçı Nasuh'un tasvirlerinde, yüzde yüz gerçeğe uygunluktan çok resimlenen kentin karakteristik özelliklerini vermeye yönelerek farklı yapı tiplerini, farklı bakış açılarından bakarak yan yana getirmiştir. Onun kent tasvirlerinde bütün ayrıntılar yok olmuş ve en önemli formlar geometrik motiflere dönüşerek derinliği olmayan bir yüzeye halı desenleri gibi aktarılmıştır. Ayrıca eserin genel kurgusundaki bütünlüğe uygun olarak, kent tasvirlerinin tümünde yer verilen su yolları, toprak yollar, coğrafi öğeler gibi bağlantı motifleri aracılığıyla sefer yolculuğunun devamlılığının izleyici tarafından algılanması da sağlanmıştır. Figürsüz olan bu kent tasvirleri, renkli bitki örtüsü ve tepeleriyle Osmanlı minyatürünün ilk manzara denemeleri olarak değerlendirilir" (Mahir, 2004).

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2019; Ay: Aralık; Cilt: 11/SONBAHAR, Sayı: 44
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2019; Month: December; Volume: 11/AUTUMN, Issue: 44
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

18. ve 19. yüzyıllar Osmanlı'nın bir dünya devleti olarak eski önemini yitirdiği ve Batının siyaset, askeri ve teknik alandaki üstünlüğünü kabul ettiği bir dönem olmuştur. İlk Türk matbaasının 1727'de Said Mehmed Efendi'yle İbrahim Müteferrika tarafından kurulması ve Türkçe kitapların basılması sanat çevrelerini etkilemiştir. Bu açıdan matbaanın kurulması ve resimli eserlerin basılmaya başlanması kitap resimlemeleri ve illüstrasyon açısından yeni bir çağ açmıştır. Bu eserler arasında illüstrasyon konusunu en çok ilgilendiren ise yazar kimliğinin belirsiz olduğu III. Murad'a sunulan Tarih-i Hindi Garbî kitabıdır. 1730'da içinde dünyayı evrenin merkezi olarak gösteren bir gök haritası ve gravürlerin olduğu bu kitap ilk resimli kitap olmasından ötürü önem taşımaktadır. 1733 yılında ise İbrahim Müteferrika Katip Çelebi'nin ünlü yapıtı Cihannüma'yı basmıştır. Kelime anlamıyla "dünyayı gören" anlamına gelmekte olan bu yapıt coğrafi bir eser olarak tanımlanmaktadır.

1850'lerden sonra ülkemizde çıkarılmaya başlanan dergi ve gazetelerle içinde ilk Türk dergisi sayılan ve yayın hayatına 1850'de başlayan "Vekayi-i Tıbbiye'dir. Dergide bulunan illüstrasyonlar tıbbı çizimler içermiş ve gravür ile çizgisel resim olarak dergi sayfalarında yer almıştır. Yine bu dönemde önemli bir yere sahip olan "Diyojen" dergisi ise, 23 Aralık 1869 tarihinde Teodor Kasap ve Namık Kemal'in ortak çalışmaları sonucunda çıkarılmıştır. Diyojen karikatür kavramının ilk kez görüldüğü dergi olarak bir başyapıt halini almıştır. Dergide yer alan konuşma balonlarının bulunmadığı çizimlerde konu ile çizim aynı sayfada alt alta yer almıştır.

Ülkemizdeki sanat gelişimi için çok önemli bir dönüm noktası olan Sanayi-i Nefise Mektebi'nin açılması 1 Ocak 1882 yılına denk gelmektedir. Bu dönemde zaten önceden askeri okullarda başlamış olan resim eğitimi, Sanayi-i Nefise Mektebi'nin Osman Hamdi tarafından kurulmasıyla önemli adımlar atmıştır.

Türk illüstrasyon sanatının gelişiminde, Meşrutiyet'in ilanı ve sonrasında renkli yayıncılığın da beraberinde gelmesi önemli bir noktayı temsil etmektedir. Bu dönemle birlikte Türk tarihinde önemli bir yeri olan masallar, efsane ve öyküler resimlenmeye başlanmıştır. Sansür yasağı kaldırılmış ve böylece kitap basımı arttırılarak yayıncılık adına önemli bir gelişme sağlanmıştır. Bu dönemde Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın roman kapakları başta olmak üzere, birçok çocuk kitabı kapaklarına ve kitap içi resimlemelerine hayat veren Münif Fehim 1910'lu yıllarda Leyla Saz'ın yazdığı "Saray Hayatı" adlı kitap için de yaptığı resimleri ile en özgün illüstrasyon örneklerini suluboya ve guaj boya tekniklerini kullanarak vermiştir. 1910-1914 yılları arasında basılan "Çocuk Dünyası", "Çocuk Bahçesi", "Türk Çocuğu" adındaki dergiler, "Çocuk Şiirleri" gibi kitaplar dönemin giysilerini, sokaklarını, kullanılan eşyalarını ve kişiler arası ilişkilerini örneklemiştir.

Cumhuriyet Dönemindeki illüstrasyonları ve tasarımları sayesinde halkın kitaplara ilgisini arttırmıştır. Böylelikle Cumhuriyet'le birlikte Türkiye'de yayıncılık hayatında hızlı bir tempoya girilerek kitap ressamlığı yani illüstratörlük özendirilmeye çalışılmıştır.

1950'lerden sonra daha çağdaş ve elverişli bir sanat ortamı oluşmaya başlamıştır. Bu döneme Sait Maden ve Erkal Yavi gibi sanatçılar öncülük etmişlerdir. Akademiyi bitiren Mengü Ertel, Yurdaer Altıntaş gibi tasarımcılar artık "grafik sanatı" kavramından söz etmekte, bu alanda çalışmaları anlatırken "grafik sanatçısı" kavramını kullanmaya başlamışlardır. Türk kültür ve sanatını yansıtan afişleri ile Mengü Ertel ve geleneksel halk kültürü öğelerini tasarımlarına taşıyan Yurdaer Altıntaş, illüstrasyon sanatını da eserlerinde kullanarak Türk Afiş sanatıyla birlikte gelişmelerini sağlamışlardır.

1960 sonrasında ülkemizde kentleşme sürecinin artması, üretimin çeşitlenmesi, 1970 ve sonrasında siyasi hareketlerin yoğunlaşmasıyla birlikte çoğalan reklam ajansları grafik tasarım ve illüstrasyon konusunu ekip çalışmalarıyla birlikte profesyonelliğe taşımışlardır. 1980'lerden sonra, grafik tasarım artık reklam ajanslarında ve akademik ortamlarda gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Günümüzde tasarımların artık dijital ortamlarda gerçekleşmesiyle birlikte farklı anlatım olanakları da sağlamaya başlamıştır. İnternet ortamının özelliklerine uygun yazılımlarla tasarımlar oluşturularak iletişim sanal ortamlara taşınmaktadır.

2. RESİM SANATININ İLLÜSTRASYONA ETKİLERİ

Grafik sanatının özünü oluşturan baskı resim milattan önceki tarihten beri yapılmaktadır. M.Ö. 2000'li yıllarda Sümerlerde görülen, silindir şeklindeki mühürlerle, kil tablet üzerine döndürerek yapılan baskı denemeleri ilk örneklerdir. Bu yöntem kâğıdın bulunuşundan önce geliştirilmiş en ilkel baskı tekniği olarakta

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2019; Ay: Aralık; Cilt: 11/SONBAHAR, Sayı: 44
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2019; Month: December; Volume: 11/AUTUMN, Issue: 44
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

bilinir. M.S. 105 yılında Çin'de kâğıdın bulunmasıyla baskı tekniği önemli ölçüde gelişmiş ve hızla yaygınlaşmıştır. Her dönemde günlük kullanım ihtiyaçlarına göre en basit yöntemlerle çeşitli malzemeler üzerine yapılan çalışmalar, bugünkü özgün baskı resim sanatının doğmasına yol açmıştır. Özellikle Almanya, Fransa, İspanya ve İtalya'nın çeşitli bölgelerinde kâğıt fabrikalarının kurulmasıyla Batı dünyasında ilk ağaç baskılar üretilmeye başlanmıştır. Gotik imgeler, popüler eğlence malzemesi olan oyun kâğıtlarında kullanılarak, hayatın içinde tüketilen bir malzemenin üretim aracı haline gelmiştir.

17. yüzyılın sanatçılarından Rembrandt'ın desen ve gravür çalışmaları sanat tarihinde önemli bir yere sahiptir. Sanatçının çalışmalarının konusu genel olarak dini sahneler, tarihsel konular, portreler ve manzaralar olmuştur.

19. yüzyıl sanatçılarından Francisco de Goya'da ağırlıklı olarak baskı resim üzerinde çalışmıştır. Goya, gravür çalışmalarında Akuatinta tekniğini keşfedip bu yeni tekniğin imkânlarıyla, insanoğlunun bitip tükenmez kazanma arzusu ve savaşın iğrenç görüntülerinden betimlemeler yaratmıştır. En önemli eserleri arasında yer alan Los Caprichos adlı eserinde kilise mensuplarına ve hükümete yönelik, rüşvet ve riyakârlıkları için yoğun acımasız bir eleştiri getirmiştir. Fransa'nın İspanya'yı işgal etmesiyle Goya, kendisinin en meşhur ikinci serisi olan ve savaşa katılan insanların kötü talihini anlatan "Savaşın Felaketi" adlı eserini de gravür tekniğinde üretmiştir.

Ekspresyonist akımın illüstrasyon etkisi taşıyan en önemli eseri Edward Munch'un yaptığı ve çığlık adını verdiği taş baskısıdır. Bütün çizgiler, resmin odak noktasına, yani çığlık atan başa doğru gidiyor gibidir. Bu eser de sanatçı çekilen acıyı tüm çıplaklığı ile izleyiciye derinden hissettirmektedir. Dışavurumcu üslubun en seçkin örneklerinden olan bu çalışmada köprü üzerinde ellerini kulaklarına koymuş, gözleri fal taşı gibi açılmış, çığlık atan bir figür yer almaktadır. Gözler ve çökmüş yanaklar yüze kafatası görünümü vermektedir. Tedirgin edici bu sessiz çığlığı izleyici içinde duyumsamaktadır. İllüstrasyonun ekspresyonizm yoluyla varmış olduğu en başarılı çalışmalardan biridir.

15. yüzyılda baskı ressamlarının yaptıkları kitap resmi veya pano, resimlerde kullanılmıştır. Rönesans'ın en etkili ressamlarından ve oyma baskı ustalarından biri de Albrecht Dürer'dir. Konu olarak dönem içindeki protestan ve katolik savaşını resimleyen Dürer, 15 büyük tahta levha ile "Apokalipsi İllüstrasyonlarını" meydana getirmiştir. Bu illüstrasyonlarında, günümüz grafik tasarım anlayışındaki gibi, bir konuya bağlı olarak izleyiciye mesajın iletildiği açıkça görülmektedir.

Sanatın tarihsel gelişmesi içinde, sanat türlerinin birbirleriyle doğrudan kesişerek, kendilerine özgü bir "melezleşme" içinde birbirlerini etkilemişlerdir. 20. yüzyıl sonlarında ise, çağın getirdiği teknolojik olanaklar ile sanat türleri arasındaki karşılıklı ilişkiler gittikçe daha yakın hale gelmiştir.

90'lı ve 2000'li yıllarda dünyada, artık dikkati çeken bir grafik veya grafik tasarım dilinin resimleştiğini veya kendisini resim sanatı olarak algılamamızı istediği şekli kendini iyice gösterir. Özellikle Uzakdoğulu sanatçıların, örneğin Takashi Murakami'nin veya Yoshitomo Nara'nın, özellikle bulundukları coğrafyanın pek düşkün olduğu çizgi film geleneğinden yola çıkarak, bu sektörün figürlerinden yararlanarak ele aldıkları resimlerinde grafik biçim ve renk dilinin gözleniyor olması, ötesinde bilgisayarın kuvvetli etkilerinin görülmesi önemlidir. Aslında bu aşamada son otuz yılda bilgisayar, hatta onun da ötesinde bilgisayar programlarının gelişip, çoğalması ve insanlığın hizmetine girmesi, resim veya grafik olgularını birleştiren bir etken olmuştur.

3. RESİM SANATI ve İLLÜSTRASYON TARTIŞMALARI

1964 yılında yayımlanan "Illustration: Aspects and Directions" kitabı, "illüstrasyon sanat mıdır?" sorusuna oldukça kesin bir cevap vermektedir. Kitaba göre; "Tabi ki sanattır, eğer illüstratör sanatçıysa".

Bu sorunun yarattığı tartışmalar, "sanatın sonu" tartışmalarına bağlanmaktadır. Bundan önce sorulması gereken ise, "sanat nedir?" sorusudur. Ernst Hans Gombrich, "Sanatın Öyküsü" kitabına şu sözler ile başlamıştır; "Sanat adı verilen bir şey yoktur aslında, yalnızca sanatçılar vardır; yani bir zamanlar renkli toprakla bir mağara duvarına becerebildiklerince bizon resimleri çiziktiren, bugünse boya satın alıp reklam afişleri yapan ve yüzyıllardan beri daha birçok başka şeyler üreten insanlar. Tüm bu etkinlikleri sanat diye tanımlamakta hiçbir sakınca yok, yeter ki bu sözcüğün yer ve zamana göre birbirinden değişik anlamlara

TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2019; Ay: Aralık; Cilt: 11/SONBAHAR, Sayı: 44
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2019; Month: December; Volume: 11/AUTUMN, Issue: 44
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

gelebileceği unutulmasın ve günümüzde neredeyse bir korkuluk veya tapınç aracı haline gelen ve büyük S ile başlayan Sanat'ın var olmadığının bilincinde olunsun" (Ernst, 1972).

Sanatçı olmak ya da olmamak, ortaya sanat eseri çıkarmak amacıyla yaratmak, tüm soruların cevabı gibi görünmektedir. Alman sanatçı Kurt Schwitters'ın "Sanatçının tükürdüğü her şey sanattır" sözü, 20. yüzyılda sanatçının özgürlük alanını ulaştığı sınırları, hatta sınırsızlığı işaret etmektedir. Yeni oluşumların sanatın sonu mu yoksa sanatın özgürleşmesi mi olduğu tartışılmaktadır.

Oysa illüstrasyon için, tanımlamalar ve sınıflandırmalarla sınırlar çoktan çizilmiştir. "Resimlerle süsleme" tanımı, bir yağlı boya tabloyu "illüstratif" olarak eleştirmede belirsizlik yaratmaktadır. "Sanat eseri üretmek" amacıyla yapıldığında ve hiçbir kitapta ya da dergide basılmadığı sürece, herhangi bir tablo illüstrasyon olarak nitelendirilemez. Kullanım alanı tanımdan çıkarıldığında, "kitap içindeki bir yazıyı açıklama" amacı ortadan kaldırıldığında her illüstrasyon, her hikayeci resim ve her süsleme resim olabilmektedir. Niyet, sanat üretmektir, öyleyse, sorgulamak zorlaşacaktır. Bu niyette hangi "resim sanatının" kastedildiği, eleştirinin temel dayanağıdır.

Akademik resim anlayışı içinde illüstrasyonun yeri yoktur. Fakat güncel resim sanatı böyle bir ayrım içermemektedir. Sanatçılar kendi hikayelerini anlatmaktan, çevrelerinde gelişen olaylara tepki vermekten çekinmemektedirler. Hatta bu neredeyse güncel sanatın özünü oluşturmaktadır. Resim yalnızca doğanın bir taklidi olmaktan çıkalı çok olmuştur. Portre resmi artık bir kişinin suretini ebedi olarak saklamada tek gelenek değildir (Walter, 1982).

İllüstrasyonun resim sanatının dışında bırakılmasının sebeplerini anlamak için resim sanatına bakmak gerekmektedir. Resim, çağlar içerisinde değişen amaçlara hizmet etmiş zihinsel bir etkinliktir. Klasik anlayışta en önemli malzeme yağlı boyadır. Bu malzeme başlı başına bir sanat tarzını ve geleneğini simgelemektedir. John Berger "Görme Biçimleri" kitabında yağlı boya resim dönemini 1500-1900 arası olarak belirtmektedir. Bu sınırı fotoğrafın kullanımıyla çizmektedir. Günümüzde yağlı boya hala kullanılan bir tekniktir fakat malzemenin imkanları, yalnızca nesnelerin doğadaki varlıklarına yakın görseller sağlayabilmesiyle sınırlı değildir. Sanatçılar bu malzemeyi illüstrasyon için de kullanılagelmişlerdir. Resim, illüstrasyon ve fotoğraf disiplinleri, görsel sağlamada sürekli birbirleriyle yarış halindedir. Fakat hiçbiri henüz diğerine galip gelebilmiş görünmemektedir.

Yağlı boya tabloların yüksek sanat haline gelişi ile ilgili, Berger aynı kitapta, Leonardo da Vinci'nin "Azize Anne ve Vaftizci Aziz John'la Birlikte Bakire ve Çocuk" çalışmasını örnek göstermektedir. Çok tanınmayan bir resimken, çok yüksek fiyata satın alınmak istemesinden sonra bir odada tek başına ve kurşun geçirmez cam arkasında durduğunu belirten Berger, bunun sebebini satış değeri olarak göstermektedir (John, 1986).

Bu saptama oldukça önemlidir. Yeniden canlandırmanın, özgün bir sanat eserini değersizleştirdiği ifade edilmektedir ve bu tam da illüstrasyonun başına gelen şeydir. Yeniden canlandırma, illüstrasyonlar için kaçınılmazdır. Fakat kitap kapaklarını süsleyen görseller artık yalnızca bu illüstrasyonlar değildir.

Alman düşünür, eleştirmen ve estetik kuramcısı Walter Benjamin 1936 yılında yayımladığı "Tekniğin Olanaklarıyla Yeniden Üretilebildiği Çağda Sanat Yapıtı" denemesinde, sanat eserlerinin biricikliğinden kaynaklanan "aurasının" kitlesel yeniden üretim ile yok edildiğini belirtmektedir. Bu kitlesel yeniden üretim kitapları, dergileri, posterleri ve orijinal sanat eserlerinin fotoğraflarının da kapsamaktadır. Eser, "şimdi ve buradalığını" kaybeder, sergilenebilirliği önemli derecede artan eserin sergilenme değeri, büyüsel niteliğini veren kült değerinin önüne geçmektedir. Böylece sanatsal işlev kayması gündeme gelmektedir.

SONUÇ

Gerçekleştirilen bu çalışmanın literatüre olan katkılarının en başında yukarıda da belirtildiği gibi ilk illüstrasyon örneklerinin prehistorik dönemde atıldığı göz önünde bulundurulduğunda bu kavramın geniş bir bakış açısı ile gelecek dönemde yetişecek olan sanatçılara bir ışık kaynağı olacağı düşünülmektedir. İllüstrasyon kavramı günümüze kadar birçok sanatçı ve yazar tarafından incelenmiş ancak hiçbirinde resim sanatı ile etkileşimleri üzerinde durulmamıştır. Bu çalışmada ilk illüstrasyon örneklerinden günümüzde teknoloji ile birlikte illüstrasyonun kullanım alanlarına değin her nokta eksiksiz bir şekilde incelenerek

http://www.turansam.org
****
TURAN-SAM: TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi * *TURAN-CSR: TURAN Center for Strategic Researches*
TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi; p-ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Yıl: 2019; Ay: Aralık; Cilt: 11/SONBAHAR, Sayı: 44
TURAN-CSR International Scientific, Peer-Reviewed and Refereed Journal; ISSN: 1308-8041, e-ISSN: 1309-4033; Year: 2019; Month: December; Volume: 11/AUTUMN, Issue: 44
DOI: http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041

resimlerde örneklendirilerek anlatılmıştır. Bu çalışmanın literatüre olan en büyük katkısı illüstrasyonun resim sanatı ile geçmişten günümüze hep iç içe olduğunun kanıtlanması ve aktarılmasıdır.

Endüstri devrimini gerçekleştiren uluslar, makineleşmenin sağladığı seri ve daha az emek harcanarak elde edilen ucuz ve çeşidi bol ürünleri insanların kullanımına sunmuştur. Daha çok tüketimin daha çok üretimi gerektirmesi neticesinde karlarını görülmemiş şekilde arttırarak zenginleşen dev sanayi şirketlerine sahip bu ülkeler, tüketimi destekleyen kapitalist politikaların yayılmasını desteklemişlerdir. Bu politikalar gereği, insanları kullan ve at felsefesiyle daha çok tüketime ve ihtiyacı olmayan şeyleri dahi satın almaya sevk eden, ikna yöntemlerinin oluşturulmasına başlanmıştır.

Gelişen ekonomi, bilgi ve teknolojileri ile bu ülkeler, hızlı bir refah artışına ve diğer ülkeler üstünde büyük bir güce sahip olmuşlardır. Ülkelerin kendi pazarları doygunluğa ulaşınca Küreselleşme ve Serbest Piyasa Ekonomisi politikaları dayatması ile bu dev şirketler Dünya Pazarlarını ele geçirmeye başlamışlardır. Böylece, Dünyada "popülerlik" ve "tüketim" gibi kavramlar, geniş halk kitlelerini ve onların tutumlarını nitelemeye başlamıştır. İnsanların daha çok şeyi satın alabilmeleri için daha çok çalışması daha çok para kazanmaları gereği, kendilerine ayıracak fazla zamanları kalmamıştır. Bu nedenle tüketimi sürekli ve etkili kılmak adına insanlara en kısa zamanda en etkili mesajı ulaştırabilmek için Görsel Sanat Tasarımı olarak da adlandırılan Grafik Tasarım sanatı ön plana geçmiş ve diğer bütün sanat dallarını etkileyerek uluslararası ortak bir dil oluşturulmuştur.

Grafik sözcüğü çoğu kez "Baskı Sanatı" olarak da adlandırılmış ve 19. yüzyıla gelinceye kadar resim ile birlikte anılmış hatta resim sanatının bir dalı olarak görülmüştür. Tarihsel süreç içinde birçok ressam, birden fazla kopya üretilebilmesi toplumun estetik duygularına hitap edebilmesi ve üretimindeki teknik zenginliğinden dolayı Baskı Resim konusunda çalışmalar yapmıştır. 14. yüzyılda Ağaç Baskı, 15. yüzyılda Gravür, 19. yüzyılda ise Litografi ve Serigrafi tekniği ile ressamlar gerek kitap resimleri gerekse dini konulardaki illüstrasyonlar şeklinde baskı uygulamaları gerçekleştirmişlerdir.

Sanat tarihinin çok ünlü isimlerinden Pablo Picasso, Henri Matisse, Salvador Dali, Emil Horne, Otto Dix, Max Beckmann, Edvard Munch, Kathe Kollwitz, Jean Dubuffet, Emil Childescu ve Mete Savastin'in baskı resim çalışmaları bugünkü grafik sanat anlayışında eserlerdir.

Fotoğrafın bulunmasıyla kökten değişime uğrayan sanat yeni bir yapısal düzen arayışı içinde, çizgileri ve biçimleri basitleştirme ve figürasyonları daha geometrik hale getirme eğilimi ile ortaya çıkan kübizm akımı birçok sanat dalını etkilemiştir. Bu akım sanatçılarından olan F. Leger yapıtlarında figürleri Grafik Tasarım sanatının uluslararası dili olan piktografik öğeler kullanarak modern tasarım anlayışını büyük oranda etkilemiştir. Ayrıca bu akımın önemli sanatçılarından P. Picasso da afiş tasarımlarında çok kullanılan kolaj tekniği ile eserler üreterek görsel tasarımda yeni bir dil oluşmasına katkı sağlamıştır.

20. yüzyıl sonuna gelindiğinde topluma egemen olan popüler kültür ve bunun sanatsal yansımaları olarak ortaya çıkan Pop Art akımı tüm sanat dallarını etkisi altına almıştır. Sıradan nesnelerin konu olarak kullanıldığı ve sıklıkla eserin içerisine fiziksel olarak dahil edildiği bu akım ile sanat günlük yaşamın içine girmiştir. İstenildiği gibi ayarlanabilen bir çoğaltma tekniği olan serigrafi ile çok sayıda basılan resimler ve ürünler ile sanat eserinin tekil karakteri ortadan kalkmıştır.

Bu dönemden itibaren elektronik teknolojisindeki gelişmeler iletişim hızını inanılmaz boyutlara getirmiş, bilgiye ulaşma ve paylaşma açısından büyük olanaklar sağlamıştır. Buna bağlı olarak günlük yaşantımız, işimiz, yaşadığımız mekanlar, kentimiz, giyimimiz, alışkanlıklarımız ve zevklerimiz de değişime uğramaktadır.

İllüstrasyon sanatı oluşumu ve gelişim süreci boyunca başlangıcından günümüze değin incelendiğinde günümüzdeki anlamının daraltılmış olduğu ve yeni gelişmelerle birlikte daha farklı bir noktaya doğru ilerlemekte olduğu görülmüştür. Öncelikle sanatın amacı ve kapsamı kendi tarihsel süreci içerisinde incelenmiştir. Sanatın kendisi devamlı değişim sürecinden etkilenmektedir. Yaşadığımız devirde, neredeyse bir anda çıkıp oluşturulan her şey sanat olarak kabul görebilmektedir. Bu durumda sanat adına neyin doğru olup olmadığı tekrar gözden geçirilmiştir.

Sanat tarihi boyunca yaşamış olan dünyaca ünlü pek çok ressam etkileyici illüstrasyonlar oluşturmuştur. Yüzyıllar boyunca resim ve illüstrasyon arasındaki ilişki netleştirilememiş ve hep bir belirsizlik

içinde kalmıştır. Bu iki disiplin arasındaki benzerlikler sınırlarının çizilmesini zorlaştırmaktadır. İllüstrasyon, 'ticari sanat' olarak kabul edilmektedir. Tüm bu çalışma sürecinde plastik sanatlarda, resim sanatı ve illüstrasyon ilişkileri başlangıcından günümüze kadar olan sürecinde incelenmiştir. İllüstrasyonun gelişim süreci ve tanımı detaylı olarak ele alınmış, tarihin önemli kırılma noktalarındaki yerine değinilmiştir. Güncel sanat ortamında özellikle illüstrasyon ve resim sanatının incelenmesiyle birlikte aslında sanatın güncel konumunun farkına varılmış ve tartışma konusu olan noktaları da ele alınmıştır. Tüm bu değişimlerle birlikte illüstrasyonun bir sanat disiplini olması güncel sanatın ortaya koyduğu belirsiz sınırlar ile soruları sürekli olarak tekrarlanan bir tartışma ortamı halini almıştır. İletişim ağları ile devamlı bir şekilde örülen dünyamızda illüstrasyon, aydınlatıcı geleneğinin getirdiği özelikleriyle toplumların yaşantılarına ayna tutmaktadır. Estetik iyi ve kötü varlığını korurken, plastik sanat disiplinlerinde görevler ve amaçlar artık birbirine geçmiş ve sınırlar belirsizleşmiştir. İllüstrasyonun akademik anlamda onaylanabilmesi, bugüne kadar gelindiğinde hangi sanat hareketlerinin bu onayı alabildiği sürdürebildiği, çok da önemli görünmeyebilir. Akademik resim, bir üslup olarak varlığını ve önemini her zaman koruyacaktır

Sonuç olarak; iletilmek istenen mesajı sade ancak çok etkili ve hızlı bir şekilde geniş kitlelere ileten bir kavram olmasının yanı sıra ayrı bir sanat dalı olan illüstrasyon günümüzün vazgeçilmez kavramı olmasının yanında gelecekte de kullanılmaya devam edecektir. İllüstrasyon Sanatı, yeni illüstratörlerin yetişmesi ve bu konuda yapılacak olan nitelikli çalışmalarla yüzyıllar süren köklü geçmişinden aldığı destekle ilerlemesini sürdürecektir.

KAYNAKÇA

1. Bektaş, D. (1992). "Çağdaş Grafik Tasarımının Gelişimi", Yapı Kredi Yay., İstanbul.
2. Sözen, M. ve Tanyeli, U. (1992). Sanat Kavram ve Terimler Sözlüğü, İstanbul; Remzi Kitabevi Temel Britannica.
3. Wigan, M. (2012). Görsel İllüstrasyon Sözlüğü, Literatür Yayıncılık, İstanbul.
4. Lynch, Colleen Schindler, Illustration, A Visual Culture, 2008.
5. Mahir, B. (2004). Osmanlı Minyatür Sanatı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
6. Ernst, Fischer, (1979) Sanatın Gerekliliği, Çev. Cevat Çapan, Payel Yayınları, İstanbul.
7. Walter Crane İllüstrasyonu, Ulaşılabilir URL: https://tr.pinterest.com/pin/559361216198963171/?lp=true
8. John, Berger, (1986), "Görme Biçimleri", Çev. Yurdanur Salman, Metis Yayınları, İstanbul.